

NEM Verspreidingsonderzoek Muizen

Wat heeft het project ons geleerd over de dwergmuis?

Binnen het NEM Verspreidingsonderzoek Muizen (NEM-VO-MUIZEN) worden sinds 2005 op grote schaal verspreidingsgegevens van kleine zoogdieren (muizen en spitsmuizen) verzameld met behulp van braakballen. De braakbal-database van de Zoogdierverseniging wordt het meest geraadpleegd voor soorten met een hoge beschermingsstatus, zoals noordse woelmuis, grote bosmuis, waterspitsmuis en veldspitsmuis. Maar wat zijn we in al die jaren wijzer geworden over de dwergmuis?

De dwergmuis

De dwergmuis (*Micromys minutus*, figuur 1) is ons, maar ook Europa's, kleinste knaagdiertje. Hij is bekend van zijn tennisbal-grootte nestjes die veelal hoog in de vegetatie aangetroffen kunnen worden. Dwergmuizen zijn aan het klimmen aangepast met grijphandjes en een grijpstaart die als extra hand kan worden ingezet (figuur 2). Dwergmuizen konden oorspronkelijk vooral gevonden worden in moerassen en eutrofe verlandingszones met een gesloten hoge vegetatie, maar door het creëren van alternatieve biotopen, zoals graanakkers en hooilanden, heeft de mens de mogelijkheden voor de soort sterk uitgebreid. Ook heggen, braamstruwelen en zoomvegetaties van bossen kunnen leefgebied vormen. Het is wel steeds van belang dat er een gesloten opgaande vegetatie aanwezig is.

Figuur 2. De dwergmuis kan zijn grijpstaart inzetten als extra handje (foto: Wesley Overman)

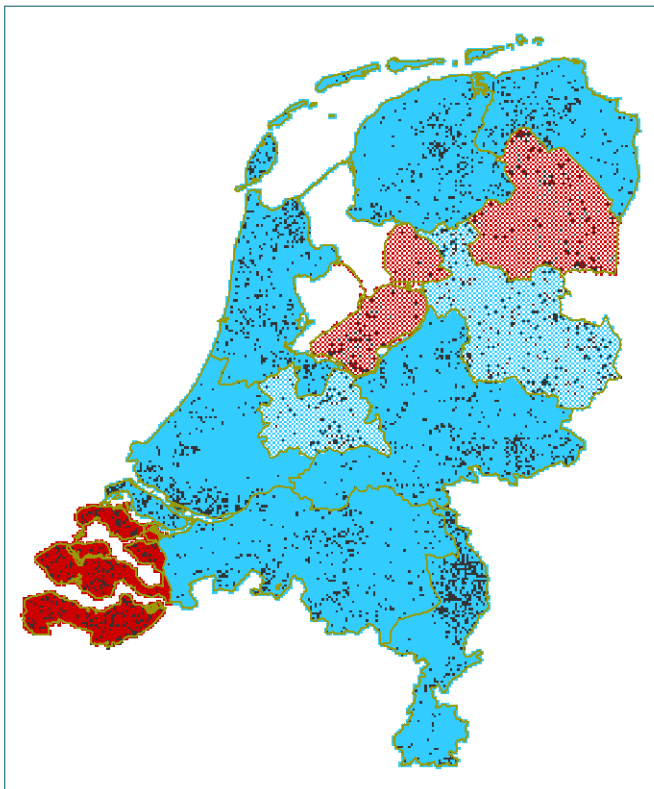
Figuur 1. Dwergmuis balancerend in de vegetatie (foto: Maaïke Plomp)

De dwergmuis komt nu in vrijwel geheel Nederland voor, behalve binnen uitgestrekte bosgebieden. De verspreiding van de soort op (uurhok-niveau) is sinds 1950 niet of nauwelijks veranderd. In de onlangs verschenen Rode Lijst (2020) staat de dwergmuis dan ook in de categorie 'Thans niet bedreigd' en is de Nederlandse populatie als geheel (vanaf referentiejaar 1950) stabiel of toegenomen. De meeste waarnemingen van dwergmuis betreffen nesten, gevolgd door resten in braakballen.

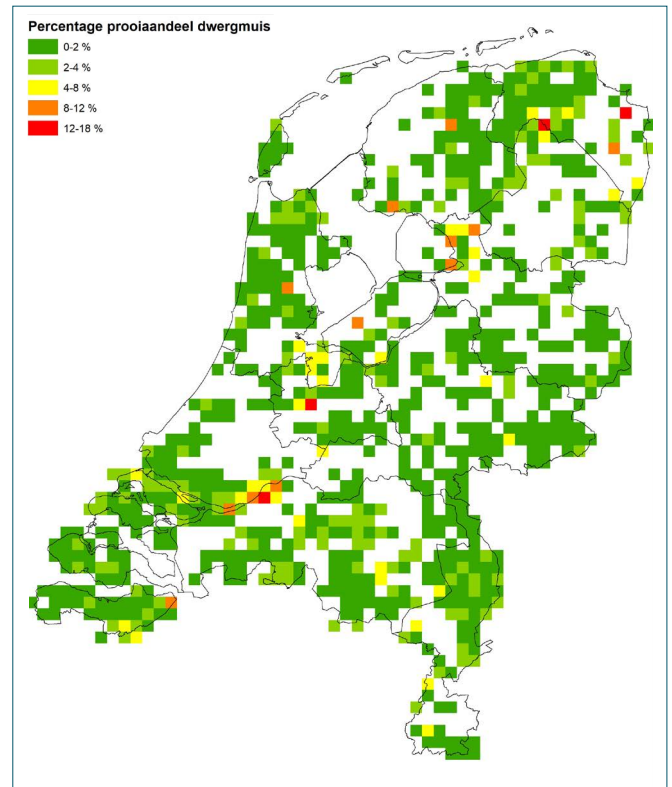
Veranderingen in verspreiding

Wanneer we globaal naar de verspreiding van de dwergmuis kijken in de loop van de jaren, dan zien we (vanuit het braakbalonderzoek) daar binnen Nederland eigenlijk geen grote veranderingen. De soort komt in principe in het hele land voor. Wanneer we naar de meest recente trendberekeningen kijken van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), waarbij gerekend wordt met de braakbaldata van de Zoogdierverseniging (met als referentiejaar 1995), blijkt ook dat de Nederlandse dwergmuispopulatie wat betreft verspreiding stabiel is. Wel zijn er verschil-

len op provinciaal niveau: terwijl de situatie in verreweg de meeste provincies stabiel is, lijkt de trend in Zeeland afnemend, net als Drenthe en Flevoland, maar daar is de afname minder plausibel omdat de trendberekening een grotere onzekerheid kent als gevolg van een beperkt aantal meetpunten.

Figuur 3. De verspreidingstrend van de dwergmuis in Nederland is voor de meeste provincies stabiel (blauw), maar voor enkele afnemend (rood/lichtrood). Binnen de gerasterde provincies (lichtblauw en lichtrood) kennen de trendberekeningen een relatief grote mate van onzekerheid (bron: CBS)

Figuur 4. Het percentage prooiaandeel van de dwergmuis in alle kerkuilbraakbalpartijen vanaf 2000 op uurhok-niveau. (bron: NDFD/Zoogdiervereniging)

‘Goede’ dwergmuisregio’s

Op landelijke schaal zien we vanuit het braakbalonderzoek dus beperkte veranderingen in verspreiding in de tijd. Maar mogelijk geeft het braakbalonderzoek wel antwoord op de vraag wat de betere gebieden voor de dwergmuis in Nederland zijn: waar de hoogste dichtheden van de soort aangetroffen kunnen worden.

Om hier een beeld van te krijgen selecteren we alle kerkuilbraakbalpartijen vanaf 2000 met een minimum van 100 prooien. Dat zijn in totaal 5628 partijen, waarvan de grootste maar liefst 6637 prooien bevat! Wanneer we voor het percentage prooiaandeel van de dwergmuis middelen per uurhok, dan levert dat het beeld dat in figuur 4 wordt weergegeven.

Het braakbalonderzoek levert duidelijk gebieden waar het aandeel dwergmuisprooien hoger is dan in de omgeving daar omheen. Zo springt de Biesbosch er duidelijk uit als goed dwergmuisgebied, net als De Onlanden, een moerasgebied ten zuidwesten van de stad Groningen. Het is mogelijk interessant om in de toekomst nog eens te kijken of hogere dwergmuispercentages te koppelen zijn aan factoren als variabel waterpeil, vegetatietype en/of -structuur, etc.

Voor de continuering van het braakbalonderzoek blijven braakballen van kerkuilen van elke Nederlandse locatie welkom! Materiaal kan gratis opgestuurd worden naar de Zoogdiervereniging, Antwoordnummer 98198, 6500 VA Nijmegen.

NEM Verspreidingsonderzoek Muizen: Dick Bekker, Eveline van der Jagt en Martijn van Oene.